

ИЗДАВАЧ:
Министарство унутрашњих послова Републике Српске

ЗА ИЗДАВАЧА:
Проф. др **Синиша Каран**, министар унутрашњих послова Републике Српске

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
Проф. др **Миле Шикман**, начелник Управе за полицијско образовање

НАУЧНИ ОДБОР КОНФЕРЕНЦИЈЕ:
Проф. др **Синиша Каран**, министар унутрашњих послова Републике Српске,
Синиша Кострешевих, директор Полиције Републике Српске,
Проф. др **Миле Шикман**, начелник Управе за полицијско образовање,
Проф. др **Јелена Војинович-Костић**, Управа за полицијско образовање,
Доц. др **Николина Грбић Павловић**, Управа за полицијско образовање,
Др **Сузана Миросавић**, Управа за полицијско образовање,
Др **Борислав Ђукић**, Средња школа унутрашњих послова.

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР КОНФЕРЕНЦИЈЕ
Мср **Александар Миладиновић**, Средња школа унутрашњих послова,
Мр **Едина Хелдић Смаилагић**, Управа за полицијско образовање,
Мр **Свјетлана Драговић**, Средња школа унутрашњих послова,
Мср **Јелена Шкрбић Бијелић**, Управа за полицијско образовање,
Мср **Горан Гуска**, Средња школа унутрашњих послова,
Мср **Младен Вуковић**, Средња школа унутрашњих послова.

СЕКРЕТАРИЈАТ КОНФЕРЕНЦИЈЕ
Мср **Александар Ђекић**, Средња школа унутрашњих послова,
Мср **Невена Косић**, Средња школа унутрашњих послова,
Мср **Слободана Родић**, Средња школа унутрашњих послова,
Силвана Малешевић, Средња школа унутрашњих послова,
Слободан Манојловић, Средња школа унутрашњих послова.

Министарство унутрашњих послова Републике Српске

**ЗБОРНИК РАДОВА
НАУЧНО-СТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
"Полиција у образовном систему"
- Полицијско школство
- Улога полиције у заштити дјеце у школама**

Бања Лука, 29. март 2024. године

САДРЖАЈ

Проф. др Миле Матијевић Вуковић Младен	ПОЛИЦАЈАЦ КАКВОГ НЕ/ЖЕЛИМО	7
Александар Миладиновић	"ПРОФИЛИ" ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА КАКО (БУДУЋИ) ПОЛИЦАЈЦИ ВИДЕ СЕБЕ И СВОЈУ ПРОФЕСИЈУ	17
Prof. dr Danilo Ćurić prof. dr. Aleksandar B. Ivanović Doc. dr Safet Korać	VISOKOŠKOLSKO OBRAZOVANJE IZ OBLASTI KRIMINALISTIKE U CRNOJ GORI - AKTUELNO STANJE I TENDENCIJE	31
Светлана Ристовић	ПОЛИЦИЈСКО ШКОЛСТВО У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ НАСТАНАК, РАЗВОЈ, СТАЊЕ И ТЕНДЕНЦИЈЕ РЕАЛНО И ЖЕЉЕНО ПРОФЕСИОНАЛНО	37
Мирослав Ђурић	ЗАНИМАЊЕ МЛАДИХ КОЈИ СЕ ОБРАЗУЈУ ЗА ЗАНИМАЊЕ ПОЛИЦИЈСКИ СЛУЖБЕНИК	57
Проф. др Бране Микановић	РЕЗУЛТАТИ ИСПИТА ИЗ ПЕДАГОШКЕ ГРУПЕ ПРЕДМЕТА ЗА ПРОФЕСОРЕ СРЕДЊЕ ШКОЛЕ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА – КВАЛИТАТИВНА АНАЛИЗА	69
Проф. др Јелена Војиновић-Костић	МЕТОДИЧКИ ИЗАЗОВИ СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИХ ОБУКА ПОЛИЦИЈСКИХ СНАГА	81
Бранислав Савић, Срђан Савић	ПОЛИЦИЈСКИ СЛУЖБЕНИЦИ ЖРТВЕ ПТСП НЕОПХОДНОСТ ЕДУКАЦИЈЕ	93
Мирјана Ђубић	ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМИ – ИЗАЗОВ У ЕДУКАЦИЈИ ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА	111
Доц. др Иван Милић Стефан Гајић	ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ОД СТРАНЕ МАЛОЛЕТНИХ ЛИЦА – КРИВИЧНОПРАВНИ И БЕЗБЕДНОСНИ ПРОБЛЕМИ	121
Gordana Rajić	VRŠNJAČKO NASILJE – PROBLEMI I IZAZOVI U PRAKSI	135
Едина Хелдић-Смаилагић, мр Јадранка Шуковић	ПЕРЦЕПЦИЈА ДРУШТВЕНЕ КЛИМЕ И ВРШЊАЧКО НАСИЉЕ МЕЂУ ДЈЕЦОМ У РЕАЛНОМ И ВИРТУЕЛНОМ СВИЈЕТУ	143
Др Борислав Ђукић Мер Петар Ђукић	ОДНОС ДЈЕЦЕ И МАЛОЉЕТНИКА ОСНОВНОШКОЛСКОГ УЗРАСТА ПРЕМА ОРУЖЈУ	157
Доц. др Дражан Еркић Проф. др Мирослав Баљак	УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У ПРЕВЕНЦИЈИ И ОДГОВОРУ НА ВРШЊАЧКО НАСИЉЕ У ШКОЛАМА	173
др Горан Пролић	УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У ЗАШТИТИ ДЈЕЦЕ У ШКОЛАМА	187

Мр Раденко Јовичић	УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У ЗАШТИТИ ДЈЕЦЕ У ШКОЛАМА	199
Ранђел Милошевић Миљана Перић	УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У ОЧУВАЊУ БЕЗБЕДНОСТИ УЧЕНИКА У ШКОЛАМА	213
Бојана Кнежевић	КАКО ПОЛИЦИЈА МОЖЕ ПРЕВЕНТИВНО ДЈЕЛОВАТИ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА НАСИЉА МЕЂУ ДЈЕЦОМ?	221
Мр Душан Дакић	УЧЕШЋЕ ПОЛИЦИЈЕ У ОДРЖАВАЊУ ПОВОЉНОГ СТАЊА БЕЗБЈЕДНОСТИ У ШКОЛАМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ КРОЗ ПРОЈЕКАТ ШКОЛСКИ ПОЛИЦАЈАЦ	233
Оливера Зечевић Петра Кукић Барбара Моторов	ПРЕВЕНТИВНИ ПРОЈЕКТИ ПОЛИЦИЈЕ У ОСНОВНИМ И СРЕДЊИМ ШКОЛАМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ - ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПРИНЦИПА ПАРТИЦИПАЦИЈЕ ДЕЦЕ И МЛАДИХ	241
Слободана Родић, МА	ПРЕВЕНТИВНЕ КАМПАЊЕ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ УСМЈЕРЕНЕ ПРЕМА ДЈЕЦИ И ЊИХОВ ЗНАЧАЈ ЗА ПРЕВЕНТИВНО ДЈЕЛОВАЊЕ И УКАЗИВАЊЕ НА ФАКТОРЕ РИЗИКА КОЈИ ДОВОДЕ ДО ДРУШТВЕНО НЕПРИХВАТЉИВИХ ПОНАШАЊА ДЈЕЦЕ	251
МА Мирослав Мојсиловић	УЛОГА ШКОЛСКОГ ПОЛИЦАЈЦА У ПРЕВЕНЦИЈИ НАСИЉА У СРЕДЊИМ ШКОЛАМА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ – СТУДИЈА СЛУЧАЈА	265
др Самед Каровић др Синиша Домазет Јованка Тошић Зорана Иветић	ПОТРЕБНА ЗНАЊА И СПОСОБНОСТИ ПРИПАДНИКА ПОЛИЦИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ДЕЦЕ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ	289
МА Виолета Ђорђевић	ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ МОДЕЛ БЕЗБЕДНОСТИ У ШКОЛАМА: САРАДЊА ШКОЛА, ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД И ПОЛИЦИЈЕ	305
Александар Ђекић, МА	УЛОГА ШКОЛСКИХ САОБРАЋАЈНИХ ПАТРОЛА У ЗАШТИТИ ДЈЕЦЕ У ШКОЛАМА	317
Др сц Љубинка Лазић Деана Ђекић	ПРОВОЂЕЊЕ СОЦИЈАЛНОГ РАДА У ШКОЛИ У КОНТЕКСТУ ПОЈАВЕ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА	327
Мр Александра Савић	ДОЈАВЕ О БОМБАМА – АНАЛИЗА ПРИЈЕТЊИ И МЕДИЈСКИ ДИСКУРС О ЊИМА	339
Качанов Сергеј Алексејевич	УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА ОД ВАНРЕДНИХ СИТУАЦИЈА НА НИВОУ ГРАДА	349

ПРЕДГОВОР

Управа за полицијско образовање Министарства унутрашњих послова Републике Српске је, поводом обиљежавања Дана Средње школе унутрашњих послова (30. март – Влада Републике Српске је 30.03.2023. године донијела одлуку о оснивању Средње школе унутрашњих послова) и у склопу обиљежавања Дана Полиције Републике Српске (4. април – дан оснивања Министарства унутрашњих послова Републике Српске 1992. године) организовала научно-стручну конференцију "Полиција у образовном систему". Зборник који држите у руци је зборник радова који су представљени на конференцији.

Кроз конференцију, односно радове који су представљени, али и кроз дискусију, настојали смо да дамо мали допринос овој изузетно значајној теми – угрожености дјеце и мјесту и улози полиције у заштити дјеце.

Конференција се одвијала кроз два панела, па су и радови тако представљени:

У оквиру првог панела, представљени су радови који се односе на полицијско школство, прије свега на профил будућих полицијских службеника, те на потребу, могућности и облике школовања и обуке полицијских службеника, али и на изазове који се све више испољавају у школовању, обуци, стручном усавршавању и професионализацији полицијских службеника.

Други панел се односио на улогу и могућности заштите дјеце од разноврсних извора и облика угрожавања у савременом контексту. Представљени су радови који су дали смјернице и могућности реаговања полиције, али је указано и на нове могућности рада полиције у школском амбијенту.

REQUIRED KNOWLEDGE AND SKILLS OF POLICE OFFICERS FOR THE PROTECTION OF CHILDREN IN PRIMARY SCHOOLS

Abstract: In modern society, which is burdened with various security challenges, the safety of children in educational institutions has become a priority task. The police have a key role in maintaining order and security in such institutions, especially in primary schools where children are exposed to various challenges. In order for members of the police to be effective in their work, it is necessary for them to possess the specific knowledge and skills needed to ensure the safety and well-being of children.

The paper explains the key knowledge and skills that police officers should have in order to effectively protect children in elementary school. In addition to knowledge and abilities, the key element is the preparation and selection of personnel who will perform such a task. In this sense, we can talk about the key aspects that should be developed in police officers engaged in the protection of children in elementary school, and include: understanding of children's behavior, communication skills, ability to act in emergency situations, knowledge of protocols when working with children, education about abuse and violence, partnership with schools and other institutions and development of mediation skills.

Key words: security, police officers, protection, knowledge, skills.

МА Виолета Ђорђевић¹²⁶
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић,

ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ МОДЕЛ БЕЗБЕДНОСТИ У ШКОЛАМА: САРАДЊА ШКОЛА, ЦЕНТАРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД И ПОЛИЦИЈЕ

Апстракт. Трагедија која се догодила у основној школи у Београду у мају 2023. године изазвала је широку јавну расправу о ефикасности постојећих система безбедности у образовним установама. Као одговор на овај догађај предузете су мере које укључују повећање присуства полицијских службеника у школама и интензивирање сарадње полицијских управа и образовних установа. Поред превентивне улоге полиције и образовне функције школа, кључно је размотрити и укључивање центара за социјални рад (ЦСР) у чијој је надлежности пружање подршке деци са проблемима у понашању и њиховим породицама. У раду се анализира улога школе, полиције и ЦСР у превенцији вршњачког насиља. Додатно, разматра се могућност њихове благовремене међусобне сарадње која може допринети раном идентификовању потенцијално ризичног ситуација у школама, препознавању ученика у ризику од антисоцијалног понашања и пружању одговарајуће подршке детету и породици. Кроз призму недавне трагедије истражујемо како овај догађај може послужити као подстицај за спровођење свеобухватних програма превенције, укључујући обуку за идентификацију проблема у понашању ученика и унапређење комуникације између релевантних институција. Циљ овог рада је да се истакне хитност успостављања интегрисане стратегије између полиције, школа и ЦСР у циљу стварања безбедног и подстицајног окружења у образовним установама, смањујући ризик од будућих трагедија.

Кључне речи: полиција, центар за социјални рад, школа, превенција, проблеми у понашању, вршњачко насиље, безбедност;

УВОД

Све до маја 2023. године у Србији је владало опште мишљење да у школама вероватно неће доћи до екстремног испољавања вршњачког насиља. Ипак, у трагедији која се догодила у основној школи Владислав Рибникар у Београду тринаестогодишњак је убио девет ученика и једног школског чувара, а ранио још петоро ученика и једну наставницу што је побило веровање да у Србији не може да се деси оно што је била честа појава у САД¹²⁷, пуцњава и убиства у школама.

¹²⁶ email: violeta.djordjevic.96@gmail.com.

¹²⁷ Према доступним подацима само током 2023. године дошло је до 288 школских пуцњава широм САД. Видети опширније на: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/school-shootings-by-country>.

Пуцњава, масовна убиства и рањавања у образовним установама нова су појава у Србији, али насиље у школама није. Напретком модерних технологија облици и начини испољавања насиља према вршњацима постају тежи за идентификацију и изазовнији за децу која трпе насиље, за њихове родитеље и актере који треба да превенирају овај проблем, почевши од школе, преко ЦСР до полиције. Упркос експанзији програма превенције вршњачког насиља, насиље у школама остаје значајно распрострањена појава и тема у науци и струци.

Несистематизована евиденција вршњачког насиља у Србији усложњава овај проблем с обзиром да нема званичних евиденција о броју и врсти испољеног насиља у школама. Истраживање спроведено 2013. године показало је да је 44% ученика било изложено вршњачком насиљу у периоду од три месеца који су претходила истраживању и то вербалном, физичком и социјалном насиљу (Попадић *et al.*, 2014: 183). Поред овога, све је више деце изложено родно заснованом насиљу, те је чак 69% ученика основне школе и 74% ученика средње школе пријавило да су били изложени бар једном облику родно заснованог насиља, међу којима више девојчица него дечака (Ћериман *et al.*, 2015: 8). Посебан извештај Заштитника грађана и панела младих саветника о насиљу у школама (2023: 69) показује да је за сваког четвртог ученика вршњачко насиље школска свакодневница. Према истом извештају чак 77,7% ученика пријављује да су свесни да се у школи догађа нека врста насиља. Значајан је и налаз који указује на то да чак 57% ученика укључених у истраживање не зна за активности које су усмерене на превенцију насиља у школама. Дакле, статистика ни након десет година од истраживања Попадића *et al.* (2014) не показује значајно позитивне помаке у смањењу вршњачког насиља што потенцијално може бити показатељ неадекватности и неприлагођености постојећих интервенција и мера у превенцији вршњачког насиља.

Иако је у Републици Србији приметан помак од интервентног приступа ка превентивном, чини се да се на превенцији не ради довољно с обзиром да упркос променењем тренду и даље велики број малолетних лица чини кривична дела или испољава проблеме у понашању. Према подацима Републичког завода за социјалну заштиту (2023: 32) током 2022. године у ЦСР широм Србије евидентирано је 14.219 малолетника са проблемима у понашању и у сукобу са законом. Иако је приметан тренд смањења кривичних пријава малолетних учиниоца кривичних дела 2022. године и то за 4% мање него 2021. године, број од 2.410 пријава упозорава на проблем малолетничке деликвенције (Републички завод за статистику, 2023: 13). С обзиром да је реч о малолетним лицима претпоставка је да велики број евидентираних малолетника похађа средњу или основну школу. Поставља се питање, да ли је школа у сарадњи са другим актерима а превасходно са породицом, ЦСР и полицијом радила на превенцији овог понашања? Одговор је да ако и јесте програми нису испунили своју сврху усмерену ка превенирању неадекватних облика понашања малолетних лица. Иако велики број ових кривичних дела и испољавања проблема у понашању потенцијално није повезан са вршњачким насиљем и насиљем у школи, превенција оваквих понашања могућа је уз међусобну

сарадњу напред наведених актера. У овом раду ћемо размотрити улогу школе, ЦСР и полиције у превенцији вршњачког насиља, као и могућности њихове међусобне сарадње.

ПОЈМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ, УЗРОЦИ И ПОСЛЕДИЦЕ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА

У литератури се може наћи много дефиниција вршњачког насиља, а један од водећих аутора у области вршњачког насиља Дан Олвеус (Dan Olweus) ову појаву дефинише као ону у којој је "ученик злостављан или виктимизиран када је он или она изложен понављаним и трајним негативним поступцима од стране једног или више ученика" (Olweus, 1993: 9). Попадић и Плут (2007: 310) поновљено малтретирање ученика означавају појмом силецијство, али упозоравају да се појам насиља у школи не ограничава само на овај облик. Они у насиље у школи убрајају физичко насиље, облике психолошке и социјалне агресије, насилне поступке који су се јавили и само једном и насиље где не мора да постоји несразмера снага, додатно, у насиље у школи убрајају и насиље одраслих према деци и деце према одраслима (Попадић и Плут, 2007: 310).

У Правилнику о протоколу поступања установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (2019) наводи се да насиље може да се испољи као физичко, емоционално, социјално и дигитално, а теоријски се одређују на следећи начин: Физичко насиље се односи на понашање које може да доведе до стварног или потенцијалног телесног повређивања ученика. Психичко насиље је понашање које доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства ученика. Социјално насиље и злостављање је понашање којим се искључује дете и ученик из групе вршњака и различитих облика социјалних активности. Дигитално насиље и злостављање је злоупотреба информационих технологија која може да има за последицу повреду друге личности и угрожавање достојанства (Правилник о протоколу поступања установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, 2019).

Вршњачко насиље постаје све сложенија појава, од почетног испољавања у школи, на школском игралишту или на путу од школе до куће и обрнуто, до његовог преливања и на дигитални простор. О озбиљности дигиталног насиља сведочи истраживање према ком је чак 62% ученика основне школе и 84% ученика средње школе било изложено барем једној ризичној ситуацији на интернету (Попадић и Кузмановић, 2013). Експанзија коришћења модерних технологија резултује повећаним бројем деце и ученика изложених дигиталном насиљу и ризичним ситуацијама на интернету. Истраживање из 2019. године показује да 65% ученика на млађем узрасту (9-10 година) и 98% ученика на старијем узрасту (15-17 година) свакодневно приступају интернету са мобилног телефона (Кузмановић *et al.*, 2019). Податак из истог истраживања који посебно забрињава јесте да је чак сваки трећи ученик из узорка, током годину дана који претходе истраживању, доживео неко узнемиравајуће искуство на интернету (Кузмановић *et al.*, 2019).

Упркос консензусу о озбиљности и све већој експанзији различитих врста вршњачког насиља међу ауторима постоји извесно неслагање око главног узрока насиља у школама. Део аутора указује на улогу породице, подсећајући да деца врло често пресликавају дисфункционалне породичне односе у школској средини (Шевкушић-Мандић и Милошевић, 2004; Зуковић, 2008;). У том контексту, деца која су изложена хладним, строгим и насилним методама васпитања склона су директном насиљу, док су она која су изложена индиректном насиљу склона манипулацијама у односу на своје вршњаке (Недимовић, Биро, 2011). Додатно, мајке извештају о насилном понашању оне деце која су и сама сведочила насиљу (Игњатовић, 2013).

Неки аутори упозоравају и на улогу наставника подсећајући да многи од њих са собом на послу понесу своје проблеме и да је фраза то да „их остављају испред врата“ (Качапор, Вилотијевић, 2005: 201). Квалитет рада школе, њени запослени као и њихов приступ раду несумњиво утичу на појаву и перзистентност вршњачког насиља (Поповић, 2010, 2012).

Карактеристике личности као што су неуротичност, агресивност, низак ниво одговорности и интровертност истакнуте су као фактори који доприносе већој вероватноћи испољавања насиља у школи (Чоловић *et al.*, 2014). Са друге стране, неки аутори наводе и карактеристике личности деце која трпе вршњачко насиље указивајући да је реч о неретко усамљеној деци, без пријатеља, која нису прихваћена од стране својих вршњака и која су углавном физички слабија од њих и без самопоштовања што може трајати и до одраслог доба, а дешава се да напусте школу, покушају самоубиство или убију насилника (Спасеновић, 2008). Несигурност, неасертивност, повлачење и физички недостатак додатно доприносе њиховој рањивости (Базић, 2013).

Дакле, на насиље могу утицати породични, школски, индивидуални и фактори повезани са вршњачком групом, а виктимизација деце у школској средини може имати несагледиве последице по децу које могу оставити трага и у одраслом добу. Последице доживљаја вршњачког насиља могу бити вишеструке. Ученици су наводили да би се у ситуацији насиља осећали тужно, беспомоћно и понижено (Стаматовић и Стојановић, 2019), нека од њих су имала сипмптоне повезане са стресом укључујући честе главобоље, несанице, стомачне тегобе и сл. (Базић, 2013).

ПРЕВЕНЦИЈА ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА

Заштити деце од насиља посвећује се све већа пажња, а Конвенцијом о правима детета јасно је дефинисано да је основно право детета да буде заштићено од свих облика насиља (Convention on the Rights of the Child, 1989). Посебно важан стратешки документ у контексту превенције насиља над децом у Србији је Национална стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља која је први пут усвојена за период од 2009. до 2015. године, а затим и за период од 2020. до 2023. године. Није било формалних евалуација примена ових стратегија, што отежава

процену утицаја истих на смањење насиља над децом, па самим тим и вршњачког насиља.

Првенција вршњачког насиља у фокусу је последњих година с обзиром да је приметан тренд пораста испољавања насилног понашања у школама. Иако се уводе различити програми за спречавање вршњачког насиља, посебно у школама, недостатак евалуације истих у Републици Србији ограничава њихову адекватну процену па последично и примену. Стаматовић и Стојановић (2019) упозоравају да можемо процентити квалитет превентивних програма кроз јасно планирање начина вредновања ефеката деловања истих, што би за циљ имало даље усавршавање и прилагођавање програма потребама и контексту конкретне школе (Стаматовић и Стојановић, 2019). Поред школе у превенцији вршњачког насиља круцијално је укључивање и других актера као што су родитељи и вршњаци, и институција у друштву какве су ЦСР и полиција. Косо *et al.* (2005) у свом истраживању показују да деца очекују да им се родитељи посвете, да их слушају и раговарају са њима, док од вршњака очекују поштовање и подршку. Деца у полицији и ЦСР виде службе које треба да их заштите али сматрају да су им неприлагођене (Косо *et al.*, 2005). У наставку ћемо размотрити улогу битих институција у спречавању вршњачког насиља и како њихова сарадња може допринети смањењу овог проблема.

Улога школа у превенцији вршњачког насиља

Школа има значајну улогу у целокупном развоју деце, обликовању њихове личности, те стварању сигурног окружења које подстиче учење и друштвену хармонију. У свом васпитнообразовном раду школа има велике могућности када говоримо о превентивном деловању у односу на вршњачко насиље. Ипак, све распрострањеније насиље у школама показује дисфункционалност у квалитету рада школа. Анализом програма превенције насиља у школама уочено је да се планирају различите активности углавном превенције, мање интервенције на нивоу школе (Стаматовић и Стојановић, 2019), односно до интервенције долази када је насиље испољено. Поред тога, примећује се извесна уопштеност ових програма, који нису прилагођени узрасту детета, области деловања, потребама, могућностима и капацитетима школе (Стаматовић и Стојановић, 2019). Програми школа усмерени ка превенцији насиља могу се поделити као они који су усмерени ка променама у школској средини, ка јачању сарадње са родитељима и усмерених ка друштвеној средини.

Мере усмерене ка редовном похађању наставе, укључивању ученика у планирање школских активности, унапређење наставног процеса (Поповић, 2012) и поверењу и међусобном уважавању наставника и ученика (Стаматовић и Стојановић, 2019) могу допринети успостављању окружења у школи које ће имати нулту толеранцију на насиље. Са друге стране, наставници који не поштују мишљење ученика, долазе бесни на час, не држе датум реч или су субјективни у оцењивању могу бити узрок агресивног понашања ученика (Савовић, 2004: 72) и неадекватан модел понашања својим ученицима. Укљученост родитеља види се као

битан фактор у борби проти вршњачког насиља (Olweus, 1993). Saleebey (2009) упозорава да ће програми и мере усмерени ка превенцији вршњачког насиља бити успешне у зависности од сарадње између школе, деце и родитеља, али и читавог друштва.

Последњих година приметан је и пораст програма усмерених ка друштвеној средини. Посебно је значајан Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље (2019) којим је насиље у школама подељено у три нивоа у односу на интензитет, од првог најслабијег нивоа ка трећем који представља насиље најјачег интензитета. Према истом Правилнику одређено је да се исти облици насиља могу појавити у више нивоа, али се они разликују у степену ризика, интензитету, учесницима и последицама. Додатно, формирање тима за заштиту ученика од насиља у школи који укључује наставике, стручне сараднике, ученике и представнике локалне заједнице настоји да одговори потреби унапређења квалитета живота ученика кроз превентивне и интервензивне мере. Свака школа је у обавези да има програме превенције од вршњачког насиља што указује на одговорност наставника, стручних служби и тима за превенцију насиља за решавање овог проблема

Улога центара за социјални рад у превенцији вршњачког насиља

Као орган старатељства, а на основу јавних овлашћења које има по закону ЦСР усмерен је на заштиту и помоћ детету и породици, примењујући различите услуге и мере. Према Закону о социјалној заштити (2011) корисником се сматра дете које својим понашањем угрожава себе и околину, те је том детету као и његовој породици потребно пружити подршку јер у таквим околностима може бити угрожена могућност детета да достигне оптимални ниво развоја (Закон о социјалној заштити, 2011)¹²⁸.

Орган старатељства има важну улогу у раду са децом која испољавају проблеме у понашању, међутим, у датим околностима улога ЦСР подразумева мање превенције, а више интервенције у раду са децом која су била насилна према својим вршњацима. По обавештењу школе да је до вршњачког насиља дошло, орган старатељства ступа у контакт са дететом и његовом породицом и врши процену личности детета и његове породичне средине. Након окончања процене, предузимају се мере и активности у циљу заштите детета и породице и спречавању понављања насилног понашања. Са дететом, члановима његове породице и свим битним особама за дете се прави почетни план услуга и мера са активностима, задацима и временским интервалима одређеним за постизање датих активности и задатака (Правилник о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, 2008). Даљи ток рада органа старатељства зависи од процене успешности у испуњавању ових активности и задатака свих укључених актера у план.

Додатно, уколико има елемената кривичног дела или прекршаја у испољеном насиљу у школи, а реч је о малолетнику старијем од 14 година живота,

¹²⁸ чл. 41.

јавни тужилац или прекршајни суд ће од ЦСР тражити мишљење о личности детета и његовој породичној средини, психичкој зрелости, односу према учињеном делу и сл. По изрицању васпитних налога, васпитних мера, казне малолетничког затвора или мере безбедности, орган старатељства има обавезе које се односе на старање о извршењу налога и мера, достављању извештаја и пружању подршке малолетнику и његовој породици током трајања мера и по завршетку истих (Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетника, 2005).

Улога ЦСР потенцијално може бити врло значајна јер помаже детету и породици да успоставе односе који су усмерени ка задовољењу потреба детета и његовом оптималном развоју. Са друге стране унапређење родитељских компетенција и успостављање адекватних васпитних стилова уз подршку стручних лица може побољшати квалитет односа родитељ-дете.

Улога полиције у превенцији вршњачког насиља

Једна од мера која се користи у свету и код нас као одговор на вршњачко насиље јесте повећано присуство полиције у школама. Процењује се да је до 2018. године у САД 61% јавних школа имало неки облик обезбеђења, најчешће полицијског службеника или другог званичника (Fisher *et al.*, 2022). У Србији је у тренутку када је пројекат „Школски полицајац“ започет било ангажовано 185 полицајаца (Бошковић и Симић, 2004), касније 381 полицајац у 664 школа (Јекић и Спасић, 2018), да би само неколико дана након пуцњаве у основној школи у Београду овај број порастао на 3.448 полицајаца у 1.844 школи у Србији уз обећање о будућем запошљавању још 1.200 школских полицајаца (РТС, 2023; Јанковић *et al.*, 2023). Значајно је напоменути да школски полицајци до поменуте трагедије нису били распоређени у свим школама, или је један полицајац био одговоран за неколико школа, односно посећивао је школе само повремено (Милојевић и Јанковић, 2022). У тренутку пуцњаве у основној школи у Београду школски полицајац није био присутан у школи. Делимична присутност полицајаца потврђена је у истраживању Јанковић *et al.* (2023) које је показало да 1/3 обавља своје задатке у једној школи, док остали имају обавезе у две или више школа.

Основни задатак школских полицајаца је обезбеђивање безбедности деце у школама. Ипак, њихов задатак отежан је чињеницом да раде са осетљивом категоријом друштва каква су деца, и да је за рад са њима неопходно поседовати одређена знања и вештине. У Србији не постоји специјализована обука за школске полицајце. (Милојевић *et al.*, 2017; Јанковић *et al.*, 2023). Слични подаци добијени су и у неким иностраним студијама где полицајци добијају минималну обуку која их не припрема за разумевање деце и рад са њима (Fix *et al.* 2021).

У Србији улога школских полицајаца сведена је на спровођење закона (Милојевић *et al.* 2017), иако је наглашавана њихова превентивна улога (Бошковић, Симић, 2004). Додатно, о ефикасности школских полицајаца у литератури постоје опречни докази. Неколико студија у Србији потврђују да се ученици осећају сигурније када има школских полицајаца (Милојевић *et al.* 2017; Спасић и Јекић, 2012; Јанковић *et al.* 2023), док нека истраживања показују да присуство полицајаца

нема утицаја на безбедност у школама или има негативан ефекат (Gottfredson *et al.* 2020; Milojević *et al.* 2017).

ЗАКЉУЧАК

Догађај у мају 2023. године у основној школи у Београду показао је да постојећи механизма безбедности у школама и мере превенције и интервенције са циљем спречавању насиља у школама нису адекватне. Један од проблема у спровођењу превентивних мера може бити и у њиховој примени која наступа *ad hoc*, односно онда када се проблем јави (Безиновић, 2009) што ове мере чини интервенцијама, а не превенцијама. Иако одређени програми и мере постоје, оне очигледно нису адаптирани тако да могу да пруже сигурност деце у образовним установама.

Насиље у школама је распрострањен и комплексан проблем који захтева укључивање различитих актера у превенцију, почев од родитеља, преко школе, до ЦСР и полиције, ипак, интердисциплинарни приступ у Србији заступа се тек са најјачим интензитетом испољеног насиља у школама. Школа не користи довољно доступне ресурсе за превенцију вршњачког насиља фокусирајући се на своје капацитете, уз делимично и неблаговремено укључивање породице и друштва. Додатно, наставници и учитељи нису сензибилизирани за препознавање ризичних понашања деце, нема механизма који би им помогли да прате промене у понашању деце и да благовремено о њима обавесте све значајне актере. Овим мерама се прибегава тек када је реч о насиљу јачег интензитета. У том контексту ЦСР и полиција се о насиљу у школи обавештавају тек када оно дође до трећег нивоа, односно када је интензитет насиља најјачи. Раније обавештавање ЦСР и полиције би евентуално могло да допринесе благовременој идентификацији ризичних понашања и увременог пружања услуга усмерених ка раној интервенцији. Улога ЦСР могла би бити од великог значаја с обзиром да може да буде значајан ресурс у ојачавању породице и детета, док укључивање полиције може имати васпитни ефекат.

Присуство полиције у школама није довољан услов за осигурање безбедности деце. Како је и раније напоменуто школски полицајци нису обучени за рад са децом и адолесцентима, те многим од њих могу недостајати знања и вештине који би им помогли у разумевању специфичних проблема ове друштвене групе. Посебно је значајно равијање обука и програма који би били усмерени ка образовању школских полицајаца о проблемима са којима се деца суочавају током одрастања. Обуке би такође требале да буду усмерене ка припремању полицајаца за реаговање у високо ризичним ситуацијама какве су пуцњаве у школама. Знања која би школски полицајци добили путем ових обука могла би им бити од помоћи у интеграцији са децом у школама и могућности мапирања ризичних облика понашања.

Ипак, да би школа, полиција и ЦСР били спремни да адекватно одговоре све учесалијем проблему насиља у школама неминовна је њихова међусобна

сарадња. Заједничке обуке ових актера за пружање подршке деци и адолесцентима пружиле би могућност размене очекивања и потреба укључених актера. Кроз ове обуке стручњаци у различитим областима могли би да размене специфична знања о безбедности, личности деце, њиховим могућим проблема, начинима за препознавање ризика у понашању и сл. Додатно, успостављање механизма за рану идентификацију ризичних понашања у школама од стране наставника или школских полицајаца и успостављању сарадње са ЦСР пре достизања најјачег интензитета насиља у школама, може утицати на превенцију екстремних облика вршњачког насиља. Дакле, интердисциплинарни приступ у осигурању безбедности деци у школама може пружити целовитији увид у проблеме и потребе деце, али и омогућити благовремено коришћење ресурса за превазилажење проблема у понашању деце. Припремљеност свих актера за адекватно реаговање на вршњачко насиље може утицати на смањење вероватноће да ће се поновити трагичан сценарио попут оног у основној школи у Београду.

ЛИТЕРАТУРА

- Fisher, B. W. *et al.* (2022). The Alignment Between Community Policing and the Work of School Resource Officers. *Police Quarterly*, 25(4), 561-587.
- Fix, R. L.; Aaron, J.; Greenberg, S. (2021). Experience Is Not Enough: Self-Identified Training Needs of Police Working with Adolescents. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 15(4), 2252-2268.
- Gottfredson, D. C. *et al.* (2020). Effects of school resource officers on school crime and responses to school crime. *Criminology & Public Policy*, 19(3), 905-940.
- Janković, B. *et al.* (2023). Sustainable development of trust and presence of police in schools: implications for school safety policy. *Journal of Liberty and International Affairs Institute for Research and European Studies*, 9(3), 22-52.
- Milojević, S. *et al.* (2017). Effectiveness of the School Police Officer Program. In B. Simeunović-Patić (Ed.), *Archibald Reiss days*. Belgrade: The Academy of Criminalistic and Police Studies, 35-47.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Saleebey, D. (1996). The Strengths Perspective in Social Work Practice: Extensions and Cautions. *Social Work*, 41(3), 296-305.
- UN General Assembly, *Convention on the Rights of the Child*, 20 November 1989, United Nations, Treaty Series.
- Базић, Б. (2013). Феномен вршњачког насиља и облици његовог испољавања. *Баштина*, 35, 381-394.
- Безиновић, П. (2009). *Вредновање школских превентивних програма основних школа Града Ријеке. Самоанализа и планирање школских превентивних програма*. Ријека: Град Ријека.
- Бошковић, Г.; Симић, Б. (2004). Искуства у реализацији пројеката "Школски полицајац – пријатељ и заштитник деце". *Безбедност*, 46(5), 761-774.

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

Закон о социјалној заштити, *Службени гласник РС*, бр. 24/2011 и 117/2022 – Одлука УС.

Зуковић, С. (2008). Функционалност породице у условима друштвених промена: карактеристике, димензије и ресурси. У: О. Гајић (ур.). *Европске димензије промена образовног система у Србији*. Нови Сад: Филозофски факултет, 113 – 129.

Игњатовић, Т. (2013). *Последице које има насиље према женама у партнерском односу на децу и одговор јавних служби на овај проблем*. Београд: Аутномни женски центар.

Качапор, С.; Вилотијевић, Н. (2005). *Школска и породична педагогија*. Косовска Митровица: Филозофски факултет.

Кекић, Д.; Спасић, Д. (2018). Учесће полиције у видео-надзору у школама на подручју полицијске управе за град Београд – традиција, стање и перспективе развоја. У: М. Липовац, С. Станаревић, Ж. Кешетовић (ур.). *Безбедност у образовно-васпитним установама и видео-надзор*. Београд: Универзитет у Београду, Факултет безбедности, 98-110.

Косо, С. *et al.* (2019). *Представе и размишљања деце о злостављању*. Београд: УНИЦЕФ.

Кузмановић, Д. *et al.* (2019). *Коришћење интернета и дигиталне технологије код деце и младих у Србији. Резултати истраживања Деца Европе на интернету*. Београд: Институт за психологију Филозофског факултета у Београду.

Милојевић, С.; Јанковић, Б. (2022). *Основи полицијске тактике, треће измењено и допуњено издање*. Београд: Криминалистичко-полицијски универзитет.

Недимовић, Т.; Биро, М. (2011). Фактори ризика за појаву вршњачког насиља у основним школама. *Примењена психологија*, бр. 3: 229 – 244.

Попадић, Д.; Кузмановић, Д. (2013). *Коришћење дигиталне технологије, ризици и заступљеност дигиталног насиља међу ученицима у Србији*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја, УНИЦЕФ, Теленор.

Попадић, Д.; Плут, Д. (2007). Насиље у основним школама у Србији: облици и учесталост. *Психологија*, 40, 309 – 328.

Попадић, Д.; Плут, Д.; Павловић, З. (2014). *Насиље у школама у Србији: Анализа стања од 2006. до 2013. године*. Београд: Институт за психологију, УНИЦЕФ.

Поповић, Д. (2010). Партнерство породице и школе као фактор превенције вршњачког насилја. *Педагошка стварност*, 1-2, 35-46.

Поповић, Д. (2012). Системски приступ у сарадњи породице и васпитно-образовних установа. *Педагогија*, 3, 318-328.

Посебан извештај Заштитника грађана и панела младих саветника о насиљу у школама. Преузето 05.01.2023. са сајта: <https://www.ombudsman.rs/attachments/article/7910/Poseban%20izvestaj%20Zastitnika%20gradjana%20o%20nasilju%20u%20skolama.pdf>.

Правилник о организацији, нормативима и стандардима рада центара за социјални рад, *Службени гласник РС*, бр. 59/2008, 37/2010, 39/2011 и др. правилник, 1/2012 – др. правилник, 51/2019, 12/2020 и 83/2022.

Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, *Службени гласник РС*, бр. 46/2019 и 104/2022.

Републички завод за социјалну заштиту, (2023). Деца у систему социјалне заштите 2022. Преузето 04.01.2024. са сајта: <http://www.zavodsz.gov.rs/media/2587/deca-u-ssz-2022-final-2672023.pdf>.

Републички завод за статистику, (2023). Малолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2022. – Пријаве, оптужења и осуде. Београд: Републички завод за статистику.

РТС, (2023). Колегијум МУП-а: Налог за хитан пријем нових 1.200 полицајаца, биће у школама и током следеће школске године. Преузето 04.01.2024. са сајта <https://www.rts.rs/lat/vesti/drustvo/5191069/kolegijum-mup-a-nalog-za-hitanprijem-novih-1200-policajaca-bice-u-skolama-i-tokom-sledece-skolske-godine.html>

Савовић, Б. (2004). Агресивно понашање ученика у школи. *Педагогија*, 2, 68–86.

Спасеновић, В. (2008). *Вршњачки односи и школски успех*. Београд: Институт за педагошка истраживања.

Спасић, Д.; Кекић, Д. (2012). Безбедност у школама и ангажовање школских полицајаца. У: Б. Кордић, А. Ковачевић, Б. Бановић (Едс.). *Реаговање на безбедносне ризике у образовно-васпитним установама*. Београд: Универзитет у Београду, Факултет безбедности, 181–195.

Стаматовић, Ј.; Стојановић, И. (2019) Школа у превенцији вршњачког насиља. *Зборник радова Педагошког факултета у Ужичу*, 21, стр. 45 – 60.

Ћериман, Ј. *et al.* (2015). *Истраживање родно заснованог насиља у школама у Србији*. Београд: УНИЦЕФ.

Чоловић, П.; Коџопелић, Ј.; Николасевић, Ж. (2014). Упитник Прона: Процена вршњачког насиља код ученика основних и средњих школа. *Примењена психологија*, 7, 277-296.

Шевкушић-Мандић, С.; Милошевић, Н. (2004). Да ли успешан наставник васпитава као добар родитељ. *Зборник Института за педагошка истраживања*, 38, 188-203.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

351.74/.75:371(082)

НАУЧНО-стручна конференција "Полиција у образовном
систему" (2024 ; Бања Лука)

Зборник радова. Полицијско школство. Улога полиције у
заштити дјеце у школама / Научно-стручна конференција
"Полиција у образовном систему", Бања Лука, 29. март 2024.
године ; [главни и одговорни уредник Миле Шикман]. - Бања
Лука : Министарство унутрашњих послова Републике Српске,
2024 ([Б. м. : б. и.]). - 352 стр. : илустр. ; 28 cm

Тир. и лат. - Напомене и библиографске референце уз текст. -
Библиографија уз сваки рад.

ISBN 978-99976-47-56-6

COBISS.RS-ID 140096257